

Slno 483 / పి.కె. ఎం.నెం. 2895
జ్ఞానవాసిష్టోపన్యాస సంగ్రహము

వైరాగ్యప్రకరణానుబంధము

(పదునాలుగవ సంచిక PART II)

కీ
(పదునైదవ సంచిక PART I)

ఇది,

శ్రీమాన్, బ్రహ్మశ్రీ బెంగుళూరు
పండిత శ్రీనివాస భాగవత స్వామిలవారిచే
నుపన్యసింపబడి

శ్రీయుత సి. యన్. రావుగారిచే వ్రాయబడి
మద్రాస్

శ్రీలక్ష్మీ నృసింహ విలాస ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింతుంబడియె.

20-10-14.

COPIES AVAILABLE AT Y - GOVINDARAJULU CHETTY:
NO, 19, STROTEN MOOTHIA MUDALY STREET; MADRAS.

(పదునాలుగవ సంచికానుబంధము.)

బేర.— (అనగా ముదిమి, వాత్సల్యము) అనుదానినిగూర్చి రామ చంద్రు డిట్లుచెప్పచున్నాడు,

శ్లో॥ అపర్యాప్తంహిబాలత్వం బలాత్పి బలియావ్వనం ।

యవ్వనంచ జరాపశ్చాత్పశ్యకర్కశతాంమిథః ॥

బాల్యము సంపూర్ణముకాకమునుపే యావ్వనము దానినిపట్టి పీల్చుచున్నది. యావ్వనము సంపూర్ణము కాకమునుపే ముదిమి దీనినిపట్టి పీల్చుచున్నది. ఈముదిమియందును సుఖములేదు. నీత రావణునిఁబిచ్చి, వానికి పౌర్ణమియనియును, రామచంద్రునికి ప్రథమ ద్వితీయ్యలనియును జెప్పిన. వాడందుకుసంతసించెను. పౌర్ణమి యనగా, వృద్ధికివచ్చియున్న రావణుడు తీరించబోవుచున్నాడనియును, ప్రథమద్వితీయ్యలోనున్న రామచంద్రుడు అభివృద్ధిబొంది ప్రకాశించబోవుచున్నాడనియును తాత్పర్యము.

శ్లో॥ అనాయాసకదర్శిన్యా గృహీతే జరయాజనే ।

పలాశ్యగచ్ఛతిప్రజ్ఞాన పత్న్యేవాహతాంగనా॥

ముదిమి యందు సవద్యారములునుమూసికొని అపయవములన్నియును వదలిపోయి అనాయాసజాడ్యబాధలవలన, రెండవభార్యపై వ్యామోహమున మొదటిభార్యపై యాసవదలిపోవునట్లు, మనుబాలకు బుద్ధిలేకపోవును. పూర్వపుగుఱములన్నియును మారిపోవునని యర్థము.

శ్లో॥ వాసాఃపుత్రాఃప్రియైశ్చైవ సాంధవాస్సుహృదస్తథా ।

హసంత్యున్నతకమివనరం వార్ధకకలపితం ॥

భార్య, నిడ్డల, భృత్యులు, బంధువులు, మిత్రులు, అందరును ముసలితనముచే శరీరనిగిరివదలి వడకుచున్నవానిని పిచ్చివానివలె చూచి అలెత్త్యమునుపరిహాసమునుచేయుదురు.

శ్లో॥ దుష్ప్రేక్ష్యం జరరందీనం హీనంగుణపరాక్రమైః ।

గృధ్రోవృక్షమివాదీర్ఘం గర్ధోహ్యభ్యేతివార్ధకం ॥

ముసలితనమునందు కన్నులుగానక, ధైర్యము, బలము, మంచిగుణములు లేకయుండినను చెట్టుతొర్రలో గ్రద్దయుండునట్లు ఆశమాత్రము ఆవేశించియుండును. 'xxxనర్వాపదామేకసభీ, వార్ధకేవర్ధతేస్పృహ' అన్నయా పదలకును మూలమైన యీఆశ ముసలితనమునందు పెరుగుచుండును.

శ్లో॥ కర్తవ్యం కింమయాకర్షం పరత్రేత్యదిదారుణం ।

అప్రతీకారయోగ్యంహి వాన్ధవేవధతేభయం ॥

మరణము సమిపించినది. మరలజరచకష్టములు రాబోవుచున్నవి, అనేకష్టములు రాకుండ చేసికొనుటకు యేమియునుదోచక యేమిచేయుటకును శక్తి లేక మనులతనమునందు భయముకలుగుచున్నది.

ఇందువలననే 'జాతస్యహింసాభవోవృత్త్య' అను గీతావచనమును జ్ఞాపకమునందుంచుకొని ఆత్మజ్ఞానముకొరకు బాల్యమునుంచి సాధకముచేయుచుండవలయునని చెలియుటకు ముకుందమాలలో శ్లో॥ కృష్ణత్వదీయ పదపజ్జ-జపంబరాస్త్ర । మద్యైవమేవశత్రు మానస రాజహంసః । పాణిప్రయాణసమయే కథవాతపిష్టైశ్చ కంఠానగోధన విభా స్మగణంకుతస్తే॥ ప్రాణము శరీరమును వదలిపోవునప్పుడు కథవాతపిష్టములు కంఠమునడ్డగించుకొనగా, నీనావస్మగణచేయలేనుగాన యిప్పుడేచేయునట్లునుగ్రహించుము, కృష్ణా! యని కులశేఖరాల్పార్ష్యు ప్రార్థించెరి. ఈప్రకారిమే పెరియాళ్వార్లుగూడ చెప్పియున్నారు.—

పాశురం॥ తాయెరుపకకంవాంగి వలిప్పవార్త నీరు మిక్రకణ్ణళే మిక్రట్టు । తాయెరుపకకం తనైయెరుపకకం తాం మెరుపకకమలత్త తీయెరు పకకం శేర్వదకమున్నం శెంగణ్ణాల్లాడు శికెనచ్చుత్తర్ । మాయ్మారుపకకం నిరవల్లార్ కరవదండత్తిబుయ్యలుమామే॥ అనగా, నోరుపక్రమై, నాలుకతడబడుచుండగా, కండ్ల నీరుగారుచు గుడ్లు బిక్కరించుచుండగా, తల్లి, తండ్రి భార్య, చుట్టుకొని యేడ్చుచుండగా, నిప్పుయొకప్రకరణ చేర్చకుమండే, భగవంతుని స్మరించవలయునని తా॥

శ్లో॥ కాలేన్తిమేశివదయే మమతే ప్రసాదాత్ యతావ దేవహృదయే

దృఢమావిరసూ మద్యకక్షరం॥ శివశి వేతితవాస్పదీయామోక్షప్రదం

భువనమంగళనామధేయం॥ యనుగట్లు ఇహపర సుఖానందముల

నిచ్చునట్టి మంగళకరమైన భగవన్నామమకు 'శివ' అను రెండక్షరములనైనను అంత్యకాలమునందు స్మరించగలుగునట్లు అనుగ్రహించవలయునని ప్రార్థించిరి. అన్నియాశలనువదలి వైరాగ్యముతో గామాయని వాక పర్యాయము స్మరించిన అనేకవాపములు హరించిపోవుననియును పెద్దలు చెప్పియున్నారు. బాల్యమునుండి అభ్యాసముచేసిననే అంత్యకాలమున అట్టిస్మరణవచ్చును. లేకున్న రానేరదు. అంత్యకాలమునయెగవనము కలు

గునో అప్రకారమే మరల జన్మముకలుగును. అట్టి ప్రారబ్ధము భరతునికి గూడ తప్పలేదు. గాన అవసానకాలమునందు వేరుఅశయేమియును మనస్సు ననుంచక భగవన్నామస్మరణజేయవలయును. అందుకై బాల్యమునుండి అభ్యాసముచేయుచుండవలయును. వార్ధికదశలో భోగములయందు అశ పాడముచూచును. అనుభవించుటకు శక్తిలేక హృదయమును దహించు చుండును. శ్లో॥ పరిపక్వమివాలోక్య జరాతూర విధానరం ।

శిరః కూశ్మాండకం ఘంక్తే పుంసాంకాలః కివేశ్వరః ॥

మనలితనమను బూడిదెఘాతగల నిరస్సును పక్వమైన గుమ్మడిపండ్ని యముడు ఆహారముచేయుచున్నాడు. ఇదిగాక మరణమను రాజావచ్చుట కు ముందు ముడిమి ఆను వింజామర బిరుదుతో రోగములు మనోవ్యాధుల ను సేసబయులుచేరుచున్నవి. ముడిమియను సున్నమువలన తెలుపెక్కిన శరీరమను అంతఃపురమునందు, అశక్తి, అపద, వీడ, అను స్త్రీలు దాగి యుందురు.

ఇట్టిముడిమిని (మనలితనమును) పొంది నేవించుటవలన మిక్కిలి దుఃఖికరమున్ను దారేషణపుత్రేషణ ద్రవ్యేషణములను వదలుట కష్టతర మున్ను అగుటవలన నేమియును ప్రయోజనములేదు అని రామచంద్రుడు జరాదుఃఖిమును జెప్పెను. కాశీయాత్ర గంగాస్నానము మొదలైనవి జేసినను ప్రారబ్ధము వదలదు, బాల్యమునుండి ఆత్మార్థముగ పాటుపడి జ్ఞానమును సంపాదించుకొనిననే వార్ధక్యమునందు నిర్భయముగనుండవచ్చును. ప్రపంచత్యాగమును జేయువారే నీజమైన ఆనందమును అనుభవించుదురు. బైటబంధములుండిన లోపలియానందము నెట్లుజూడగలరు. అంతఃపురస్త్రీని లందరునుజూడజాలరు. యస్త్రీలయొక్క బ్రహ్మాస్వరూపులైన విడ్డలుమాత్రము చూడగలరు. అట్లే ప్రపంచత్యాగమును మనస్సాజేసినవారే ఆత్మానందమును అనుభవించగలరు. ఆయానందమును దెలిసికొనినవెనుక యీసంసారాదుల నేమాత్రమునుయిచ్చయింపరు. అట్టిస్థితికి వచ్చుటకు యిదివరకు చెప్పబడినవన్నియునుపడికట్లు. భయమునుకష్టమును ప్రారంభమునిదోచును. ఎంతకష్టమైనను సత్యమునందునుచై రాగ్యమందును అక్కరగలవారు యిదివరకుచెప్పినవాటిని చక్కగ గమనించికడతేరుదురు. ఇప్పుడు జెప్పినదంతయును చక్కగయోచించి సరియైన అర్థముజేసికొనినట్లు యినజాబును వ్రాసినవారి మనస్సునకు సహితము తృప్తికరమైయుండును.

It is difficult to find happiness in ones self and it is impossible to find it elsewhere (said a German Philosopher, Schopenhauer) ఆనందమును తనలో తానుచూచుకొనుటయే కష్టమై యుండగా మరియొకచోటదానికనుగొనుట అసాధ్యము) అని, సోపని యరు అను నొక జర్మనీదేశపుపండితుడుశెప్పెను.) ఆనందము మనలోనే యున్నదిగాని, యెక్కడనో బయటవున్నదనుకొనడము మూఢత్వమే అది తెలిసికొనుటకు పాటుపడవలయును. తెలిసికొనినవెనుక బంధకములేమియును వుండవు. కుక్కను ప్రేమతోపెంచి పై నెక్కించుకొని యలవాటుచేసినవాడు, కుక్కనీచమయినది గాన దానిని తాకిన స్నానముచేయవలయునని తెలిసికొనిన పిదప దానిని రావద్దనిన పై నబడి నాకుట వదలునా? అట్లే బహుకాలముగా పెరుగుచువచ్చిన సంసారవాసన సులభముగ వదలదు, గాన శ్రవణమననాదులను చేసేచేసియే వదలింపుకొనవలయును. కొలిమి తిత్తిని పూదగా పూదగా నిప్పుచుండును లేకున్న ఆవిపోవును. ఇట్లు నొక్కినొక్కిచెప్పిననే వైరాగ్యముకలిగి పచ్చికపై యెండి బాగుగ మండునట్లు మనస్సున చక్కగనాటుకొని ఆనందమున నభవించుటకు ఆ స్పృహగును. అందరును యొకవిధముగనే బయటికి కనుపడుదురు. వారి వారినోపాకము యెట్టిదో యెట్లు దెలియును. ఒక సాధువును, యొక త్రాగుబోతును, యొక దొంగయును చేరిపోవుచుండగా దారిలో యొక చెట్టుక్రింద కండ్లుమూసికొని కదలక గూర్చునియున్న యొక మహానుభావుని యాముగ్ధురిలోని సాధువుచూచి యతనొక సాధువనెను, త్రాగుబోతుచూచి, వాడు మిక్కిలి త్రాగి మత్తుడైయున్నాడనెను. దొంగచూచి వాడెక్కడనో దొంగలింతి వచ్చి వేషమువేసికొని గూర్చున్నవాడనెను. అనగా, వారి వారి భావముననుసరించి బుద్ధిపరిణమించుచున్నదని తాత్పర్యము.

రామచంద్రునికి గురూపదేశము కాకపూర్వమే అంత వైరాగ్యము కుదిరినందున అంతలో అంతకష్టముతోచి విచారణచేసి యిన్నివిషయములును అనుభవసిద్ధముగ దెలిపెను. కాశీదేశమును పఠములోచూచినయేమియును ఆనందముకలుగదు. చూచివచ్చినవారు అందలివిశేషములను చెప్పిన కొంత ఆనందము కలుగును. ప్రత్యక్షముగపోయిచూచిన యెంత ఆనందముకలుగునో చెప్పవక్కరలేదు. పెద్దలు చెప్పినవన్నియును సరియైనవని నమ్మి యోచించిట్లున్నది, ముకుందమాలలో,

శ్లో॥ తృష్ణాతోయేమదనపవనోద్ధూతమౌషూర్కమాలే దారా వస్త్రే
తనయసహజక్రాహ సంఘాకులేచ సంతారాభ్యేమహావిజలభౌ మజ్జతాం
ప్రిధామక, పాదాంభోజేవరదభవతోభక్తినావం ప్రయచ్ఛ॥

ఓస్వామీ, ఆశయను జలముగలదియును, వన్సుధుడను గాలిచేత పొంగివచ్చు
అలగలదియును, భాగ్యయను సుడిగలదియును, పుత్రులును తోబుట్టువులు
నగుమొసళ్ల గుంపుచే కలక బారియున్న సంసారమును మహాసముద్రములో
మునగిపడియున్నట్టి మాకు నీపాదభక్తియనునావను దయచేయవలయునని
యనిన శ్రీకలశేఖరాళ్వార్ల వలె ప్రార్థించక మానరు. అట్టిబుద్ధితో పాటుపడవ
లెను. శ్రవణముచేసి వననముచేయుకుండిన పుయోజనములేదు. 'నాకపశి
త్తపోదల్లాం తాక పశిత్తదాగినల్లణపు కొడుతైవైచ్చి చల్వమురవళిరై॥'
యను పాటలో శ్రీరామలింగస్వామిలవారు చెప్పినట్లు 'నాయకజీవీయా
కలివలెనెంచి నాకుమంచియాహారమునిచ్చి నాశరీరము కృశించక ప్రేమ
తోపెంచిన ఈశ్వరా, నామొరనాలకింపుమా'యని విలపించునంతటివైరా
గ్యముకలిగినవారి కేయనగ్రహముకలుగును. శ్రవణముచేసి మననముచేయు
చువచ్చిన యొకానొకదినమునయోచన (పిడివాదము) గలుగును. పిడివాదమే
వైరాగ్యము. స్త్రీపురుషులు పరస్పరవిషయసంబంధమైన ఆశలేకవుండడమే
వైరాగ్యము. గోపాలకృష్ణుడును గోపికలను మలగినవిషయములో యొకమ
హానుభావుడిట్లుచెప్పెను. *It is the love of the mistress towards*
the beloved minus carnality అనగా, విషయేచ్ఛలేని ప్రీయనాయక
నాయకీభావము అని యర్థమగుచున్నది. బీవులు స్త్రీలనియును పరమా
త్మస్వామియనియును, జీవాత్మపరమాత్మతో జేరవలయునను భావము
తోనే పరమభక్తురాలైన శ్రీయాండాళు స్వామిని గోరినదిగాని మరియొక
స్త్రీపురుషసంబంధమైన ఆశతోగాదు.

మానాభీమానమును వదలినభక్తి పరమోత్కృష్టమైనదీ. మాల
కులమునబుట్టి పరమభక్తుడై పరమపదమును బొందిన సందుడను మహాను
భావునియాతని యజమానుడైన యొక బ్రాహ్మణుడు తనకుపదేశముచేయు
మని యడుగగా సందుడు ఇట్లు చెప్పెను.

కీర్తన - పున్నాగవరాళిరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ అయ్యేమెత్తకొడినం - ఉనకొడిమై - అయ్యేమెత్తకొడినం॥

అ॥ నయ్యాదమనిదరు - ఉయ్యాదుకండుకొళ్లు॥ అయ్యే॥

* * * *

చ॥ మానాభిమానంవిట్టు తానాగినిండ్రవరూ-
 సేనాపదిపోల్ జ్ఞానపదియుండు
 పాదుమే- కట్టికారుమే ఉల్లేఖమే అనుభోదుమే ।

* * * *

(ఇందుకు తెలుగు.)

ప॥ అయ్యా బహుకర్తవం - మీవాడ నే - నయ్యాబహుకర్తవం ॥
 చయ్యాచచిత్తవం । చల్యామడిగిచూడు॥ మయ్యా ॥

* * * *

మానాభిమానంమాని - తానైనెనిలచియున్న ।
 సేనాధిపతివలె జ్ఞానపదచియున్ ।
 చూడుమా-కడతేరుమా-లోనానందమా-నందంపొందుమా॥ అయ్యో॥

* * *

అనగా, సంసారమందలి ఆశయును, తనశరీరమునందలి మానాభి-
 మానమును వదలి యేకాంతముగనుండి విచారించుచుండిన ఆత్మజ్ఞానము
 కలుగునని తాత్పర్యము. గోపికలు భగవదగ్రహమునకు పాత్రులగుట
 కు మానాభిమానమును వదలియున్నాగో లేదోయని పరిశోధించుటకే
 వారివస్తువుల నపహరించి జలమునుండి వెలుపలికిరమ్మని భగవంతుడు
 చెప్పెను. రామచంద్రుడట్టి ఆశయును అభిమానమును వదలియున్నందు
 కు సూచకముగ యీ ప్రకారము యిదివరకు జరచును మదిమియొక్క-
 స్వభావమునుగూర్చి తనయభిప్రాయమును జెప్పెను.

శ్రీమ E, బహుశ్రీ. చెంగుమారు, పండిత, శ్రీనివాస ధాగవతస్వామి
వారి జ్ఞానవాసిష్టోపన్యాస సంగ్రహము.

వైరాగ్యప్రకరణానుబంధము.

(పదునైదవ సంచిక.)

శ్రీయుత, సి. య E. రావుగారు యిటుల వ్రాసిరి:—

“శ్లో॥ దుర్లభం మానసోపమానం, దేహీనాం క్షుభం గురం ।

తత్తాపి దుర్లభం మన్యే, ప్రైకుంకప్రియదర్శనం॥” అనునట్లు, మానవజన్మము గలుగుటయే దుర్లభము, మానవజన్మము గలిగినను, దీర్ఘాయువు గలుగుట దుర్లభము, ఆయువుగలిగినను భగవద్భక్తి గలుగుట అతిదుర్లభము. ప్రపంచమునందు మానవజన్మమునె జ్ఞానవారలలో, నిత్యులు ముక్తులు, ముముక్షులు, బద్ధులు, అని నాలుగు విధములగు మనుజులున్నారు. చెంబడివాడు వలయుండి చేపలను పట్టుపద్ధతినిచూచి యున్నాముగాదా. అట్టిచేపలో చిక్కుకొనినచేపలవంటివారు నిత్యులు; త్రుళ్ళిపోప్పించుకొని నీటిలోబడు చేపలవంటివారు ముక్తులు, తప్పించుకొనటకు ప్రయత్నపడు చేపలవంటివారు ముముక్షులు, అట్టిప్రయత్నముచేయక పూరక పడియుండుచేపలవంటివారు బద్ధులు. ఇట్లు నాలుగుతరగతులమనుజులున్నారు. అగుదున ఆశాపాశాదులు అను వలలోబడి బంధవిముక్తికొఱకు ప్రయత్నము చేయక పడియున్న బద్ధులే యెక్కువగనందురు. జ్ఞానము పూరకరాదు. అందుకవశ్యమైన అన్నియంగములును కుదిరి యున్ననే వనస్సుయొక్క చంచలమడిగి జ్ఞానముకలుగును.

‘కర్మ’ అను చేవ్రాలతో నిన్నటిదినము వాకపత్రిక టపాలాద్వా రావచ్చినది. వ్రాసినవారు యీసభయందు శ్రీవణము చేయువారిలోనొకరని అందువలన దెలియుచున్నది. ఇట్లు శ్రీవణముచేయుచున్నను మనసు కుదరలేదని వ్రాసియున్నది. మనసుకుదరలేదని యెన్నిదినములున్నను యెట్లుకుదురును. కర్మను, భక్తిని, అనుష్ఠించిననే మనస్సుకుదిరిజ్ఞానముకలుగును. భగవద్గీత 18 అధ్యాయములలోను మొదటి 6 అధ్యాయములును కర్మనుగూర్చియును, వెనుకటి 6 అధ్యాయములును భక్తిని గూర్చియును, తక్కిన 6 అధ్యాయములును జ్ఞానమునుగూర్చియును చెప్పియున్నది. కర్మ

యనునది శరీరమును, భక్తి యనునది పుపాసనయునైయున్నది. 'యేయ
 ధామాం ప్రపద్యంతే, తాంస్థైవభజాన్యహం' అని గీతలో చెప్పి
 యున్నట్లు యెవరేక శేయేరూపనామములతో పుపాసన చేయుచున్నారో
 వారివారి కాయా రూపములతో భగవంతుడు అనుగ్రహించుచున్నాడు,
 మొదటసతకర్మల చేయవలయును, సగుణోపాసనచేయవలయును వెనుక,
 నిర్గుణోపాసన శేయవలయును. అన్నిటియందును నవ్వుకముకలిగియుండవ
 లయును, సంజేహముతో యేమిశేసినను ప్రయోజనములేదు. నవ్వుకము
 తోపుపాసనమూర్తి ధ్యానము అనగా ఇష్టభగవన్నామ ధ్యానమును సదా
 చేయుచుండవలయును. 'శ్లో॥ వేదేషసారం, అభిలాషమమంత్రతంత్రంశా
 స్త్రేష్ఠీషాసారమపి కల్పసముద్రసాం సారేషు సారమిదమేవ హరితినామ! యే
 నాపి కేసనకృపాస్పరితం సభన్యః॥' అని యున్నందున అన్ని సారములక
 న్నను హరినామస్మరణ సారమే శ్రేష్ఠమైచి. పాపములను హరించి
 ముక్తినిచ్చుచది గాని పెద్దలు అవలంభించినమార్గమునే గమనించి శేసిన
 పాపములను పోగొట్టుకొని మోక్షముకొనుట ప్రయత్నింపవలయును.
 జరుల పాపమును పోగొట్టు గంగ అందుననున్న చేపలపాపమును పోగొ
 ట్టుకున్నట్లుపూరక వింటూవున్నమాత్రమున ఎనస్సుకుదరదు. ముందుసతకా
 ర్మలు చేయవలయును. భక్తికలుగవలయును. వెనుకనే చిత్తశుద్ధిగలుగును.
 'మధ్యేయధ్యే స్థిరోభవా' యను ఉపనిషద్వాక్యము ననుసరించి అప్పుడ
 పృథుచక్ర-గ విచారణచేయవలయును. కర్మభక్తిచేయక చిత్తము శుద్ధికా
 దు. యెంతవింటూవున్ననుకుదర లేదనియనుకొనినట్లుకుదురును. పగలియున్న
 భూమిపై విడిచిననీళ్ళుపగళ్లులోనికిపోవునేగానిపైయలకు పారకపోవునట్లు
 యెంతవిన్నను గాలికిపోవునేగాని మనస్సునపట్టుదు. మనస్సునందుగల మ
 లినమపోయిచపలమువదలిననే పట్టును. చపలమన్నంతవరకుమనస్సుననేది
 యునుపట్టుదు. యెంతజ్ఞానముగలవారైనను కొందరు కలరా మొదలైనవ్యా
 ధులకును యితరపుపాధులకును భయపడి పొరుగు గూళ్ళకుపారిపోవుదురు.
 'ఊరువిట్టు పరపూరిగవలెదరె, ప్రారబ్ధపుచేరాతీతే' యను కీర్తనలో
 శ్రీపురంధరదాసుగారు చెప్పినట్లు, యెక్కడకుపోయినను ప్రారబ్ధముఅను
 భవింపకతీరదను జ్ఞానములేక విచారణచేయక యిట్టిచపలమును యితర
 బహిర్యాపారములును గలిగియున్న యెట్లు మనస్సుకుదురును.

(సశేషము.)

పీఠ.

జ్ఞానవాసిష్టోపన్యాస సంగ్రహము

వైరాగ్యప్రకరణానుబంధము

(పదునాలుగవ సంచిక)

PART I

ఇది,

శ్రీమాన్, బ్రహ్మశ్రీ బెంగళూరు

పండిత శ్రీనివాస భాగవత స్వాములవారిచే

నుపన్యసింపబడి

శ్రీయుత సి. య్. రావుగారిచే వ్రాయబడి

మద్రాస్

శ్రీలక్ష్మీ నృసింహ విలాస ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింతుమిట్లే.

9-10-14.

COPIES AVAILABLE AT Y - GOVINDARAJULU CHETTY:

NO. 19, STROTEN MOOTHIA MUDALY STREET, MADRAS.

శ్రీమాన్, బ్రహ్మశ్రీ, యోగునాథుడు, పండిత, శ్రీనివాస భాగవతస్వామి
వారి జ్ఞానవాసిష్టోపన్యాస సంగ్రహము.

దైరాగ్యప్రకరణానుబంధము.

(ప్రదునాబగవ సంచిక)

శ్రీయత, సి. యెస్. రావుగారు యిటుల వ్రాసిరి. —

నేటియుపన్యాస ప్రాసంగ్యముని శ్రీభాగవతస్వామిలవారు సభ
సభ్యుల యిటుల చెప్పిరి. — ఉపన్యాసకాలమునందు స్త్రీలుగూర్చుం
చోరువయికి వచ్చెడిమాటల సంకడివలన కొందఱకు శ్రవణభంగముగ
చున్నదని చెప్పిరిని యిదివరకే నాబగవ యుపన్యాసమునందు శ్రీభాలో
చెప్పబడినది. ఆయుపన్యాస సంచికయందును బాడవచ్చును. ఇప్పుడును
అచ్చటనే అట్టి సందడి గలుగుచున్నదని మరల దెలియజచ్చినదిగాన సభ
వారిలో స్త్రీపురుషులలో నెవరైనను అట్టి యనందర్భములేమియునుకలు
గజేయక మిగులశ్రద్ధావంతులై శ్రవణములేయునటుల మరిమరిప్రాధాన్యము.

ఇదిగాక, యీసభలో శ్రవణముచేయువారిలో నొకరని మాత్ర
ము దెలిపి వారిపేరులేక యెవరో యొక పోస్తుకార్డునుపంపిరి. దానిలో
రెండుమూడు యుపన్యాసములలో యీవైరాగ్య ప్రకరణమునందు స్త్రీ
విషయమును విచ్చి చెప్పడము వినుచున్నాముగాని మనస్సునకు భీతి గలిగి
సంసారమునందెట్లుండవలసినదియును దెలియలేదుగాన దెలుపవలయునని
వ్రాసియున్నది. అవిషయమును యిదివరకే బహిరంగముగ సభలోచెప్ప
బడియున్నది. అట్లు విచ్చి చెప్పినవినుటకు కొందఱకు కష్టముగనేబోచును.
మరుగుదొడ్డుక చెప్పిననే మనస్సునందున్నను. లేకన్న యెర్రగడ్డలోపల
యేమోయున్నదని తోచిన్న తోచుచుందును. యెర్రగడ్డను లోపలివరకు
నా యెలకగా వట్టితోలేగాని వేరేమియును లేదని తెలియునట్లు చాగుగ
విచారించి విచ్చించిననే ప్రతివానియొక బుడాలమును బైటపడి భ్ర
మదీరును. శ్రీరామచంద్రుని వాసిష్టమునందట్లు విచ్చి చెప్పి యున్నారు.
పెద్దలందరును అట్లనే విచ్చిచెప్పియున్నారు. శ్రీభాగమును జాతిభేద

మును సప్తర్షిని స్థితయే సమాధియని చెప్పియున్నాడు. వికారమువలన
వైరాగ్యముకలిగిననే అట్టిస్థితికిరావచ్చును. శ్రవణమనవాదలవలననుస్థు
రూపదేశమువలనను అట్టి వైరాగ్యముకలుగును. భగవదానుగ్రహమువల
న స్థురువు లభించును. అయితే ప్రరామచంద్రునికి గురూపదేశము కాక
మునుపే అట్టివైరాగ్యముకలిగినది. అందు కల్లుగలుగును. అనేకపాప
ములను చేసినవారికెట్లుగలుగును. కావుననే ప్రవేశాంతదేశికులవారు,

శ్లో॥ యచ్చక్రిహ్యంబు నియతాను భవేక్యతాశ్చం ।
తతేక్యపం స్రజతి జంబురిహవశాన్ ॥
యేవం సదా సకల జన్మసు సామాధిం ।
బోమస్యహూ, తదభి, సాధి, వివామహావ్రాతే ॥

అనగా, మనుజుడు అనిమిషకాలములో చేయుపాపములకై యెన్ని
యో కల్పకోటిజన్మములు యెత్తవలసి యుండగా, జన్మాంతము వరకు
చేయుపాపములకు యెన్ని యెక్కిలేని జన్మములెత్తవలయునో, భరించలేను
గాన యమించి యనుగ్రహించవలయునని భగవంతుని ప్రార్థించిరి. భగ
వదానుగ్రహము పూర్వముగ నుండవలయును. స్థురువులు తాముగా
వచ్చి యుపదేశముచేయును. మనుజులకు రిబోగుణముఁదలిపించెను. భగ
వత్ 3 వ అధ్యాయము 32వ శ్లోకమునందు,

శ్లో॥ కామయేషం క్రోధయేష రిబోగుణసముద్యవం ।
మహేశనో మహాపాప్యా విద్యే మహావైరి మ ॥

యని కృష్ణభగవానులు చెప్పినట్లు కామము క్రోధము యీరైదు
న్ను రిబోగుణమువలన వుట్టినవి. కామయనగా, ఆశ (ఆశకు మేరలేదు
కనకాద్రి సమానధనంబుగూడినట్) , కామాశ్రోదోభి జాయతేయను
అవ అధ్యాయము, ౬౨వ శ్లోక ప్రకారము కామమువలన క్రోధముగలు
గుచున్నది. మహాపాతక హేతువైన యాక్రోధమువలన బుద్ధినాశాశ్చ
ణ్యతే' యను ౬౩ శ్లోకప్రకారము బుద్ధిహీనులతో మనుజుడు నశించుచు
న్నాడు. గాన, కామక్రోధములు రెండున్ను రిబోగుణ జన్మములని

ముమత్సవ్రకు క్రతువులనిన్ని దెలిసికొని రజోగుణమును హతముచేయవలయును. ఇందువై చక్కగ విచారణచేయవలయును. వైరాగ్యముకుదిరిన పిదపనే సద్గురూపదేశము లభించును. అటుపిమ్మట నిత్యానిత్యకన్తు విచేకముకలుగును. పెద్దల (సత్పురుషుల) సాంగత్యమును సదా శ్రవణమననాదులును చేయుచుండవలయును. రామాయణమునందు, 'త్యక్తా వృత్తతాం శృదారాంశ్చ రాఘవం శరణంగతః, — భార్యా పుత్రాదుల సంరసవదలిపెట్టివచ్చి రాముని శరణుఁబొచ్చితిని, అనివిధిషణుడు చెప్పినట్లు, అన్నియును మనస్సావదలినదే వైరాగ్యము. అట్లువైరాగ్యముగలిగిననే యుపదేశమునకు తగినవాఁడగుచు గాన విధిషణుడట్లు తానుతగినవాడని చెబుటకు యావ్రకారము చెప్పెను. గనుకనే యుపన్యాసమునందిట్లు పలుమాఱు చెప్పవలసియున్నది. అట్లు చెప్పకపోయిన మనస్సునపట్టుట మహాకష్టము. ఒకరు ప్రతిదినమున్ను స్నానముచేయుగుంటలో మొసలియున్నదనిన్ని, సుడిగుండముయొన్నదనిన్ని చెప్పిన, అందులోనికిబోయి యీతకొట్టుట మొదలైనకార్యములుచేసి యామొసలివాతబడకనన్న యాసుడిగుండములోబడి ప్రాణమును పోగొట్టుకొనకనున్న జాగ్రతగా మున్నందుగనుండి స్నానసంధ్యాదికృత్యములను దీర్చికొని చక్కగ రమ్మని చెప్పటయేగాని గుంటకుపోవద్దనిగాని స్నానసంధ్యాదులను చేయవద్దనిగాని చెప్పటగాదు. అట్లే సంసారము దుఃఖసాగరముగాన అందులో అంధులవలె జొరబడి లక్షకష్టములను దెచ్చుకొని చెడిపోక ఆత్మసుఖమునకై పాటుపడవలయునని చెప్పిన, దారాపుత్రాది సంసారమును వదలిపెట్టి సన్యసించి యడవులకు పొమ్మనటగాదని యిదివర కెన్నిపర్యాయములో స్పష్టముగ చెప్పబడినది. ఇంటిలో సర్పమున్నది, భద్రమనిచెప్పిన దీపము మొదలయిన జాగ్రతలవలన సర్పభయమును మాన్పుకొను ప్రయత్నము చేయమని చెప్పటయేగాని యింటిని యిడియగొట్టిపొమ్మని యర్థముగాదనియును, దేనియందును మనస్సును పూనక అంటియంటనట్లు మెలగుచు అన్నిటిని మనస్సా త్యజించి జాగ్రతగ నుండవలయుననియును అగమని చక్కగ గ్రహించవలయును.

భక్తివైరాగ్యములుగలిగి అన్నియును భగవత్సర్వరూపములనిదృఢముగ మనస్సునశోచవలయును.

శ్లో॥ పుత్రదారాదికంసర్వం జానాత్రిహురైరపి ।

అత్మానాం మనసావాచ సభ క్రికధిభోబుధైః ॥

అనునట్లు దారాపుత్రాదులను సమస్తమైచవాటిని భగవంతుని యెవరు మనోవాక్కులచే తలచి ఆప్రకారము ప్రవర్తించుచున్నానో వారే వాస్తవమైన భక్తిగలవారనగుదురు. మంచిమాటలు చెప్పినను మంచికార్యముచేయుటకును మనస్సునకష్టముగనే దోచును. అక్షేపజ్ఞమని కాలముగడపుడు స్త్రీపాపల్యమును వలలో దగులుకొని సంసారసాగరము నందుబడి చింతలపాటై చెడిపోవుచుండిన వాస్తవమును దెలిసికొని అత్మజ్ఞానమునుబొంది సుఖించుట యెవుడు.

పాశురము.— మానేయకన్బడైవార్ మయిక్కిరడ్యట్టుమానెన్ద్రా

నాదేనానావిద నరకంపు గుంపానంభయదే

తేనేయ్యుంబామ్మిన్ శూక్రిరువేంగడమామలైయే

అనాయకందడైం దేనడియేనైయామ్మొండరుళే ।

చందలమయిన నేత్రములతో జనులను సోక్రించు స్త్రీలవలలో చిక్కినానావిధములైన నరకహేతువులగు పాపములనుజేసి కడపటిసేవేదికగాని నీనన్నిధిసేరితిని, అని తిరుమంగైయాళ్వార్లు జెప్పియున్నారు. ఇట్లు దెవలైనవారు తిరుమజెప్పిన విషయములన్నియును చక్కగా యోచించి దెలిసికొనిననే మనస్సావదలవచ్చును. బయటికన్నియును వున్నట్టుండినను మనస్సునందు వాటియందలి ఆకసుమాత్రము వదలిపెట్టియొండవలెను. ఎంత కాలము యెన్నిపర్యాయములు చెప్పినను శ్రవణకాలమునందు వినునది యొకచెవిని దీసికొని మరియొకచెవిని వదలునట్లున్నదిగాని, వినినదానిని మననముచేయునట్లు కనుపడలేదు. వడ్లను దంచగా దంచగా పోటును, తవుడును, దువ్వయును పోయి తుల్యముగ బయ్యునులేరును. అట్లుగునంత వరకును దంచవలయును. అందువలననే పడేపడే చెప్పవలసియున్నది సంసారాదులయందు పామరము వుండునంతవరకును వైరాగ్యముకలుగదు. రామకృష్ణపరమహంసగారు వారి వేదోపన్యాసమునందు 'Would you

like to place in a room a big water jar and a patient laid up with typhoid fever' అనగా, తాపజ్వరము దగిలిన వ్యాధిగ్రస్తుడున్నగదిలో పెద్దనీళ్ళకడకనుంచుదిరా' యనిరి. జ్వరమునకు నాహము

సరిపడదుగాని పరస్పరవిరుద్ధములైన వస్తువులు వాకచోటనిమిదియుండదు
ము తటస్థంచదన్నట్లు పావరమున్న వైరాగ్యమును, వైరాగ్యమున్న
పావరమును యొకచోటండనియును, తాపస్వీము గలవారికి దాహ
ముచూపిన యెట్టి ఆకురముతో వాకిని కడలికొనికొనినో, అట్లు సంసార
బంధమున దగులకొని వ్యర్థముగ కాలమును గడపుచున్నామేయను వ్య
సనముగలవారికి వైరాగ్యముకలుగు మార్గమును బూపిన పరితననస్థియ
దురని తాత్పర్యము. ఇదికొనికే రావగున్నది మెడట వైరాగ్యవిష
యమును చెలిపెను. అట్లై వైరాగ్యము గలుగుటకు సైకామచేసినదాని
ని చక్కగ వననముచేయవలయును, అట్లుననముచేసిన వనస్సువృక్షము
గనిలచిన గరూపదేశము సులభముగ లభించును. అట్లుచేయక గుంటలో
మొనలి, యింటిలో పాము, అనిగానే భయపడి తగ్గుమైన జాగ్రతలో
నండటకు తెలియక గుంటలో న్ననసంధ్యాయలును యింటిలో అన్న
పానాదులును చేయక పారిపోయిన కార్యసాధకమెట్లుగను.

ఇట్లు సత్యమైనమాటలను వినెడివారియొక్క మేలుకొరికై చెప్ప
దురు. పెద్దలైనవారందరును అట్లునే చెప్పియున్నారు. చెప్పెడు వారిని
చూపించిన సమిప్రయోజనము. సత్యమును చెప్పెడివారు వాకరచేతికి
కాచియుంక విసువారులేకుండిన చెంబుచేతికెట్టికొని వినెడవారుండెడి
మరియొకచోటికి పోగలరు. గాని సత్యమైనవిషయములను చక్కగ తెలిసి
కొని మననముచేయవలయును. జాగ్రతగానుండు పద్ధతిని దెలిసినవారిపద్ద
తెలిసికొని యెప్పుడు బుద్ధిని కుదురుచాటుచేసికొండగో అప్పుడే భయ
ము దీరిపోవును. పాములవాడు విషమునకు మందున్నదని దెలిసి భయము
లేక పాములను పట్టియాడించును, యితరులకామట దెలియనందునభయ
పడుదురు. ఆప్రకారము వేదాంతశాస్త్రప్రవణ మననాదులనుమందువలన
అన్నిభయములును వడలిపోవును.

మనదేశము యీతత్వజ్ఞానమువలననే గొప్పపహించినది. అమెరి
కాదేశమన్నిటియందును అధికృతము వహించియున్నను, యీతత్వవిషయ
మునందున మాత్రము వనకల్లనే వారుదెలిసికొనవలయును. సూర్యుడెట్లు
తూర్పున ప్రకాశించి పడమరవైపునకు పోవునో అట్లు తూర్పుదేశమున

మన దేశమునందలి తత్వప్రకాశము పడమటి దేశమైన యుఅమెరికాక సోప
 లెను. అంతగొప్పసియైన తత్వశాస్త్రమును దెలిసికొని వైరాగ్యభక్తిశ్ర
 వణమన వాదలవలన ఆత్మానందమును సంపాదించుకొనవలయును. ముము
 యువుకు ముందుగ వైరాగ్యమే బలము, మెట్టమెదట వైరాగ్యమే అవశ్యమై
 నది, పీఠమువంటిది. దానివలన యెట్టిగొప్ప కావ్యమైనను సాధించవచ్చును.
 క్షలాసమును బలిగా చేసికొని యాడించిన రామణుని, వేయిచేతులుగల
 కార్తవీర్యార్జునుడు అతిచెను, అట్టి కార్తవీర్యార్జునుని పరశురాముడు
 హతముచేసి వానిరక్తమును తర్పణము విడిచెను. అట్టి పరశురాముని
 గర్వము రామచంద్రుడు అణచెను. రామచంద్రునకు అతిమండి అంత బల
 మయిన వైరాగ్యము కుదిరి యుండినందుననే అంత బాహుబలిమనుషుని
 బలమును కలిగిచెడి. పన్నెండువేల రాక్షసులును వనకపర్యాకము తా
 నొంటరివాడై హతముచేసెను. అప్పుడు 'తచ్చష్టా శత్రుహంతారం
 మహ్మతాం సుఖావహం । భభూవ హ్యష్టాష్టదేహీ భర్తారంపరిషస్య
 శే॥ యని రామాయణమునందున్నట్లు, ఇంద్ర శత్రువులనువొకరిడవైచం
 పి ఋషులకు సౌఖ్యమునుకలుగజేసి 'అసపాపశూచి' యని కౌగ
 లించుకొని నీతగూడ మచ్చుకొనినంతబలము రామనకు వైరాగ్యమును
 బాల్యమునుంచి పీఠముగాజేసికొనినందుననే గలిగినది. సంసారికిద్రవ్యము
 లేకున్న సుఖములేకను ముముక్షువుకు వైరాగ్యములేకను సుఖములేదు.
 లక్ష్మణుడున్న వైరాగ్యమునబూనినవాడై 'అహం సర్వం కరిష్యామి
 జాగ్రత స్వంతశ్చవే' యని పద్మావతుడేడ్చు నివాసములు లేక
 రామునితోనుండినదియేగాక 'యేకస్య తరగంమే అన్న పూర్ణాత్ సర్వ
 వినాశనం' వొకరినికే మరణముగలిగినను గలుగునుగాక లోకమంతయును
 సుఖముగనుండవలయును. అను వ్రతమును మొదలుపెడి పట్టి యింద్రజిత్తు
 యుద్ధములో మేధునులయందు చాగి యెన్ని బాణములకును చావకుండిన
 'ధర్మాత్మం సత్యసంశచ్చ రామో దాశరథిర్ యేది' యని సత్యసంధుడైన
 యారాముని స్మరించి వైరాగ్యమును పూని బాణమును వేసిన వెంటనే
 ఇంద్రజిత్తు చచ్చిపడెను. వైరాగ్యముయొక్క బలమిట్టిదని దెలియవలయు
 ను. ఇదిగాక యీ దేశమునందే అరువది మువ్వది నాయనార్లు భక్తివై
 రాగ్యములు గలిగి తరించినది ప్రసిద్ధమయ్యేయున్నది.

రామకృష్ణ పరమహంసగారు చెప్పినట్లు 'People in the world shed for widows and children tears that will fill a big pot and who sheds tears for Lord' ప్రపంచమునందు మనుషులు కన్నులు పావలకై కడవెడు కన్నీళ్ళను గారుడునొసేరు, దేవునికి దేవరు కన్నీళ్లు కార్చెదరు! తాయిమానుష్యానులవారు అరు. బోనే మణియే యెవరిదే యనలగానెవరిదే, యను పాటలూ నెన్ను నునకవిధములగ స్తుతించి, మ్రోడుచి, నాకోసమనడచి నోయెడు గంగ పోవడవగా, గట్టగ అరిచి నిన్నాడీపాదే నెవ్వరైనను స్వేచ్ఛ మనుని కంఠానెరిపలే నున్నరు మున్నై వారివంటి సోద నుడునకి కన్నులపై యున్న నేను కిరిపమైన మనస్సుగలవాడేనైన బొంగుచును నుండు కన్నులుచువక సదా నివాసు డనైయు న్నివాడనుగానె యెదురు గుండల స్వరూపా కుంభవైన నన్ను విడరావట భక్తులు నాదు భగవంతుడో మనస్సుకొనెను. భక్తు సరా భగవన్నాచుస్మరణంబు పోవలె యుండవలయును.

పాతురవ || తుత్తి కేల్ల గుండమొండెం ప్రవై పుత్తి గుండె

పెత్తతాయరవయత్తివై ప్పెరునోదే తెయ్యక్క పంవార్తల్లి

సప్తభోగములను కుమ్మరియగుట నెలమిగుక్కయడగు భగవంతుని స్మరించువారు తల్లుల కడుపులు చెడికట్టినవారికి అభిభక్తవర్ణనలొకపంపునాం జన్మరామస్తోత్రము శ్లోకహన దుదెప్పి మిన్నెట్లు అనేకజన్మ గులెత్తిన వెను కనుగుడ భగవంతుని స్మరించుచు పరిపూర్ణావధానమునందు నున్న భక్తులు చెప్పియున్నది. జననమరణాదులకు భయపడితీరముగ మోక్షమున పేరీంచు వారికే యిట్టివైరాగ్యమాగ్న వలనడి సుఖముగలుగును స్రేయోకరాచార్యుల వారు ఆత్మబోధయందు చెప్పినట్లు, శ్లో॥ తథోభి ధీమాపానాం శాంతానాం వితరాగిశాంతి, ముముక్షుశాంతిపేక్ష్యును మాత్మబోధో వేధీయతే॥ శాస్త్రోక్తములైన వ్రణ్యకర్మలచేత పాపములు నశించుటవలన శుద్ధయైన అంతఃకరణములుగలవారును విహికామస్మిక్ ఫలభోగేచ్ఛలేని వారును మోక్షోపేక్షగలవారును వైనవారికి ఆత్మస్వరూపబోధగలుగుట కు ముఖ్యసాధనమైన ఆత్మబోధవిధించదగునని తాత్పర్యము.

వైరాగ్యమువలననే విరాయకునికి పెండ్లికాకపోయినది. కైలాసమునందొకనాడు వాకపిల్లి వీధుమీన విరాయకుడు గోటితో గీరగా, గాయమై రక్తముకాఁచెను. అంతట పార్వతీవీధున నట్లే గాయమై రక్తము

కారుచుండగా విరాఘుడు డరిచేమని యడిగిన సకలదేవరాసులును నేనే
గావున నీవు పిట్టనిపుడు గీసినగాయము నాకునుగోగిందని పార్వతీచెప్ప
గా పిని, అట్లును లోకములోని స్త్రీలందఱును నాకు తల్లులుగాన నాకు
పెండ్లివల్లని వైరాగ్యముతో చెప్పెను. ఇంతకరిచున్నను విషయమును
వొక్కసారి సూక్ష్మముగ చెప్పినచాలదు. కేనునిగూనె బుడ్డిని పదిమూ
రులు కడిగిననేగాని కేనునచెబింపును. అట్లు పలుమారు పట్టుక చెప్పిననే
జన్మాంతరవాసన కొన్నికొద్దిగ వదలించుకొనటకుచూర్చిముకలుగను. అన్ని
కష్టములలో తొలచుమీను భగవంతుని స్మరణచేయుదురు. నారదమహర్షి
తనకంటె సవాభగవత్సూచుస్మరణచేయుభక్తుడు మరయొకడు యెందుని
ను లేని యెకానొకప్పుడు గర్వించినపుడు కృష్ణభగవానులు చెడిసి
కొని ఆసుగతిని చెప్పక యొకగొల్లపల్లెలోనున్న యొకకావువానిని గురు
తుడెప్పి వానిభక్తీశ్రద్ధలు యెట్టితో చూచించి చెప్పవని సోదరులకు
నియమించెను. అట్లు వానిని చూచినచి స్వయం, వానొక శిష్యుడేసి
నన్నుబోయి చూచినప్పునిన వాడెంతటివాడో యని యనుకొంటిని.వాడొక
డు సదసుసారి బహుమతిని సూర్యోదయాస్తావ్యముమదలు సూర్యా
స్తమానాంతరమునకు వాని గుడిసెనుండి చూచుడూరిముఖ్య పొల
మున కడుకష్టపడిచి అధికడుపుగంజిత్రాగి బ్రతుకుచున్నాడు. బ్రాహ్మన
నిద్రలేచునపుడును రాత్రిపడుకొనునప్పుడు మాత్రము నారాయణ యని
యెరుచున్నాడు. అని చెప్పగా కృష్ణభగవానులు యొకచిన్న పాత్రమునిం
డుగ యేమాత్రము చలించినను వొలుకునట్లు నూనెబోసి దానిలోస్పృశననుం
చుకొని తనగదిని ప్రదక్షుముచేసిరమ్మని నారదులకు చెప్పెను. ఆప్రకార
మే అతిశాగ్రహణ యొకబొట్టయినను నొలకకుండ తెచ్చిచేర్చగా, కృష్ణ
భగవానులుచూచి, నారదా యీప్రదక్షుకాలములో నన్నిమూరులు
స్మరించితివని యడిగిన, స్వామీ, నామనస్సంతయును పాత్రమునందుడెట్టి
యుండగా నేనెట్లు నిన్నుస్మరించుదుననెను. అప్పుడు, కృష్ణుడునవ్వి, యిం
తమాత్రమునకు నీవు స్మరించలేపోగా యాకడుపేవరిక కుటుంబసాగర
మునందుబడి యీదులాడుచున్న యాకట్టజీవి నన్నుచరువక అతమాత్ర
మయినను స్మరించున్నాడేయని చెప్పెను.

రామచంద్రుడింతకుపూర్వము కరీరగర్భమును, బాల్య, యావనా
ది యవస్థలను తెలిపి యిపుడు, (సశేషము-)

'భక్తవత్సల మృతాంతిధి - మతఃతాంహూదంబునె,
 సర్వభూతపతింప రాత్రి' - మహాప్రేమమనూపమమ్!
 సోమవారినిభోహుతాశని సోమపాద్యభిలాంభ్యని,
 చంద్రశేఖరమాశ్రయేమమ - కింకరిష్యతివై యమమ్!
 'విశ్వస్పృష్టిచాతుకంపుర - కేవలాలనతత్పరిం
 సంహరింతమప్రిప్రపంచమ - శేషలోకనివాసినిమ్!
 క్రీడియంతమహర్నిశంకా - నాథియూగసమాన్వతం,
 చంద్రశేఖరమాశ్రయేమమ - కింకరిష్యతివై యమమ్!!

యనిమూర్తి-రూపేయులు యీ ప్రకారము స్త్రీత్రయచేయుగా యితః
 లింగము చేసకొనియున్న లింగమునందుండి పరమేశ్వర దావిర్చువించి
 యనుని నిగ్రహించి మూర్తి-రూపేయుని నిరంకేవిగను యెప్పటికిని పడియా
 శేమలబాలకుడైయ్యేయుండునటులనుగ్రహించెను. ఇట్లు స్త్రీ సుసాగ
 సర్వదష్టానాం జంభూనామవివేకినమ్ । చంద్రశేఖరపాదాబ్జ స్మరణంపర
 మాషక్రమ్ । సంసారమును సర్వముచేకొరకబడిన మూర్తిజనులకు, భగవ
 త్పాదారవింశస్థుల సురమాషక్రసనియును స్త్రీ మూర్తి-రూపేయకృతంస్త్రీ
 త్రయ - యంప రచ్చివనన్నిధి । తస్యమృత్యుభయంనాస్తి - సత్యంసత్యవ
 దామ్యహం । ఈమూర్తి-రూపేయులవారి భగవత్సమస్తోత్రమునుపఠించు
 వారికి మృత్యు (యమ) భయము లేదనుమాటసత్యమనియును పెద్దలుచెప్పి
 యున్నారు.

ఈప్రకారము మనస్సునందుదృఢమైనమృకముగలువలయును, కుతః
 వాదములు చేయుచుండిన యెన్నటికిని నమృకముగలుగనేరదు. దేవాలయ
 మునందు అర్చకులవద్ద పదితులసిద్ధములేయుండినయెడల వేయిపదిశేవా
 ధులకు వినియోగముచేయును సాధ్యపడక యాద్యములను క్రిందచల్లి వేయగా
 అందున నమృకముగలవాడు భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి యెట్లుపైపెబడికష్టపడియెత్తి
 కొనుటకు ప్రయత్నపడి సాధింతురో అట్లునమృకమును భక్తిశ్రద్ధలునుగలిగి
 భగవన్నామ ధ్యానపరాయణులై సంసారాదివిషయములందు విముఖులై
 మృత్యు (యమ) భయములేక బ్రహ్మానందమగ్నులైయుండుటకు దృఢచి
 త్తముతో పాటుపడవలయును. అట్లుగాక సదా సర్వకాలమున్ను దారా
 పుత్రసనాలయాదులకు యీశ్వరము పాటుపడుచుండిన ఆత్మానంద సుఖ
 మునైన పాటుపడుట కెప్పుడైన యెట్లునశాశముగలుగున. అహంకార

మనుకారములవలన అన్నియు, నేను, నాది, అని తోచుచుండును. ఎవరికి వారే స్వంతముగాని, బహిర్ముఖమున కనుపడువాటిలో యొకటియైనను స్వంతముకాదు. కాలము (యముడు) వచ్చి యీశరీరము బోవునపుడు భార్యయొక్కడ, బిడ్డలుయొక్కడ ధనదాన్యాదు లెక్కడ, యేమియును దీసికొనిపోవుటలేదు. యేదియును వెంటరాదు. ఇవియన్నియును అనుభవ సిద్ధమైన వార్తలుగాని వేరుకాదు.

శ్లో॥ ××× అస్మాకంతు మనోరథో పరచితప్రాసాదవాపీతట ।

క్రీడాకానన కళికాతుకబుష్టా మాయుఃపరిక్షీయతే ॥

యని భర్తృహరి చైరాగ్యశతకమున జెప్పినట్లు చునబాలు మనస్సు యొక్క వుత్తభ్రమచేత కల్పించుకొను యిండ్లువాకిండ్లు దొడ్లు తోటలలో కల్లవిహారములు సలుపుచు అనగా నేదియును నిజముగ ననుభవించక బ్రహ్మజ్ఞానమును గడింపక యూరక భ్రమతోకాలమువుచ్చి తుదకువ్యర్థులై ప్రాణమును విడచుచున్నారని తాత్పర్యము.

సంసారబంధమును యిట్టిదని తెలిసికొని జగత్సంబంధమైన వ్యాపారములయందు యేమాత్రమును సుఖము లేదని మనస్సావరణిని బొందవలెను. నదీప్రవాహమునందు రెండుకట్టెలు వొకటిగా కొట్టుకవచ్చి యూప్రవాహము రెండుపాయలుగా చీలిపోవుట యొక కట్టె యొకవైపునను రెండవకట్టె మరియొకవైపునను వెవ్వరైపోవునటుల యొకరికొకరికి యెట్టి సంబంధమును లేదనియును, మనుష్యులు ముదిమికిని మృత్యువునకును స్వాధీనులై సిధిలమగుచున్నారనియును, పుట్టినవస్తువునకు నాశము సిద్ధమనియును, ఆయుస్సు దినదినమును తగ్గుచున్నదనియును, మృత్యువు యెప్పుడైన వాతపేసికొనుటకు కూడ నేదిరుగుచున్నదనియును, చక్కగ నాలోచించి డెలిసికొని తత్వజ్ఞానములేకుండు యాత్మనుగూర్చి దుఃఖపడవలయును. అట్టిదుఃఖముగలిగి అన్నియును నిష్ఫలములని సుఖమునివ్వజాలవని మనస్సావిగక్తిని జెందునట్టివాడే ఆనందమూర్తి, ముక్తుడు. నిర్మలమైనమనస్సుతో భగవద్ధ్యానమునుజేయుచు మగ్నుడై నైయ్యవలె మనస్సునుకరగించునదే ముక్తి సాధారణముగా వుపన్యాసమును వినునంతవరకు మనస్సుకు బాగుగనేవుండును. తర్వాత అన్నియునుమరచి గుళ్ళకుగోపురములకు గుంపులలో పోవలెననియును మతపులిలోదూరి మంచిప్రసాదములు ఆరగించుటే ముఖ్యముగనుదోచును స్వామిని శేవించునపుడు, ఆధరణ వస్త్రాద్యలంకారములు

న, యితర జనులను, స్త్రీలు పురుషులను పురుషులు స్త్రీలను యిదిగాక దాసీజనమునుచూచి మనస్సు యానందించును. గుంపులొనికిబోయి యిటు వంటిసార్థకములేని కార్యములయందు మనస్సును ప్రవర్తింపజేయుటయే గాక పాపమును కూడ నూటకట్టికొనవలసియుండును.

పాశురము శిరుళిరియచ్చుడర్ మణిగళిమైకులం నెత్తి ఇరుత్తు ప్పియణిపణి మాయిరంగళార్ న్నె. అరవరశ ప్పెరుంజోతియన్ద నెన్నం. అరణివిళంగము యన్ వెల్లైయైయైయమేవి. తిరువరంగప్పెరునగరు త్తెళ్ళిర్ పోనాన్ని. తిరై కైలయాల్ అడివరుళప్పళ్యికోళ్లుంకరుమణియై కోమళత్తై కులందుకొండు. యెకకణ్డెనైగళి యెన్రుకొలో కళికులంనాళే. యని శ్రీకులశేఖరి యాల్వార్లు శపిసటుల స్వామిని శేవించునప్పుడు స్వామితిరుముఖమండలము నుంచి పాదములవరకును మనస్సున భ్యానించి అజ్ఞానమును చీకటినిబోగా ట్టి జ్ఞానసౌకాశమునిచ్చుబోయితి న్వరూపుడని భావించి యానందించవల యునను బుద్ధిగలుగవలయును. అట్లు కలుగుట అరిచి. అంతగుంపులోనన్ను పు డనేకవిధములుగ మనస్సు చంచలించుచుండునుగాని యూరకుండను.

నిజమైన తీవ్రమును వైరాగ్యమును ప్రాప్త్యమునుగలిగిన అన్నియుపా ధులను తప్పించుకొనవచ్చును, అన్నియునుసాధించవచ్చును. పట్టుతుస్వా మిభద్రగిరిరాజ్యమునకుపోయి నొక విఘ్నేశ్వరునిగుడిలోపల నిష్ఠాగరిష్టు డై చలించక కూర్చునియుండెను, ఆరాత్రిభద్రగిరిరాజుయింట దొంగలిం చనుపోయినదొంగలు తమకదారికిసొమ్ములో కొంతసొమ్ము సమర్పించె దనుక యావిఘ్నేశ్వరునికి ప్రార్థనజేసికొనిపోయినప్రకారము మరలవచ్చి తమరు రాజుగారింట దొంగలించిన సొమ్ములో నొకకంఠాభరణమునదీసి చీకటిలో యావిఘ్నేశ్వరునికి ముందుకూర్చునియున్న పట్టుతుస్వామియే విఘ్నేశ్వరుడనుకొని ఆయనకంఠమునబడవైచిపోయిరి. మరునాడు రాజభ టులు దొంగలను వెదకుచువచ్చి యాగుడిలో కంఠాభరణముతోడ నిశ్చల ముగ నిష్ఠలో కూర్చునియున్న పట్టుతుస్వామినిచూచి యాయనే దొంగ లించియొప్రకారము వేషమువేసికొనియున్నవాడని దీసికొనిపోయి నంతట భద్రగిరిరాజాయనను కొరికొయ్యం గ్రుచ్చివేయునట్లాజ్ఞాపించెను. భటు లటు లాయన నాకొయ్యచెంతకు తీసుకొనిపోగా అప్పుడు పట్టుతుస్వామి 'ఎన్నెయలావదియొండుమిల్లలై యనిదైవమే.యొక్కేయలేయెండ్రుగర ప్పేత్తేరిందవోనెదుత్త. ఎన్నెయదతీవినై యదొలడమిల్లలై పిరప్పద

రులఁ గా మున్నెయదతవిన్నయోవిధి నేపందు మూండరువే! అనగా నాపను
అవలన సిద్ధించునదేదియునులేదు. అన్నికార్యములును నీవల్లనే చేయబడు
చున్నదని తెలిసికొని యీదేహమునాదికాదనుజ్ఞానముగలిగిన పిదప, నేదే
యొకపూర్వత్యము లేవియునులేవు అట్టి జ్ఞానము కలుగుటకు ముందు (అన
గా దేహమే ఆత్మయని దలచియుండినపుడు) నేకసిన దుష్కార్యము వీరి
రున సంభవించినదియనిచెప్పెను. అంతటఆయనచుగ్మచ్ఛనున్న కొయ్య దగ్ధ
మైపోయినది. అదివిని యాభద్రగిరిరాజు అన్నియునువదలివచ్చి యాయనపా
దములపైబడి ఆయనను ఆశ్రయించియుండి ఆయనవద్ద వుపదేశమును జేసి
మోక్షమునుబొందినట్లు జెప్పియున్నది. నిజమైన తీవ్రమగుగలిగిన మోక్షము
తప్పక సిద్ధించును. అందుకై క్రమముగ పాటుపడవలయును. మొట్టమొద
ట భక్తిగలిగి భగవద్ధ్యానముచేయుచుండవలయును.

శ్లో॥ విలసన్తున భుష్ప భుష్ప భుష్పం,
విరహాస్త్రీజనమారమారమారం।
వినశామర రాజ రాజ రాజం,
విషమాక్షం భజకాలకాలకాలం॥

“ అని అనేకవిధముల సదా భగవన్నామ స్మరణచేయుచు తదే
కధ్యానమున మనస్సునుకరిగించవలయును అపైన అన్నియంగములునునుల
భముగలభించును. బిడ్డలు మొదట దోగాడుదురు, పిమ్మట తప్పటమగులు
బెట్టుదురు. అటుపిమ్మట అనాయాసముగ పరుగెత్తుదురు, అట్లే మొదట
చనుచారు, పిమ్మట గంజి అటుపిమ్మట అన్నము దిని రుచులు మారి
నట్లు సుఖముగ శ్రవణముచేయవలయును, మననముచేయవలయును, పిమ్మ
ట నిధిద్యాసము తనంతటనే యలవడును. అన్నియును వివేకమువలన గ్ర
హించవలయును, ఆయువు యెంత పెరిగినను వివేకముమాత్రము బాల్య
ముగనేయుండిన ప్రయోజనములేదు. వివేకమును వినియోగపరచవలయు
ను. చక్కగ పాటుపడవలయును. కష్టమని విడిచిపెట్టరాదు. ‘అడిమేలే
అడిఅడిచ్చాల్ అమ్మియుంనగరుం’ అనగా, ‘దెబ్బమీద దెబ్బవేస్తే దయ్య
ముకూడా బోబడును.’ అనునట్లు వుపన్యాసమునందిట్లు పదేపదే శ్రవణ
మననాదులు చేయవలయునని చెప్పడ మెందుకినగా కొందరైనను ఆప్ర
కారముచేయకపోరను నుద్దేశముతో పలుమారు చెప్పబడుచున్నది.

మోక్షోపేక్ష తీవ్రముగా నగుచుండల 'కర్మ' యనువారు వ్రాసికట్టి జాబులతో నేమిప్రయోజనము. ప్రత్యక్షముగావచ్చిన పాత్రమునకు దగి నట్లు చెప్పుచు దెలిసికొనవచ్చును. పచ్చికట్టెకు నిప్పుపట్టదు యెండినకట్టె నే సీఘ్రముగా నిప్పుపట్టి చక్కగఁగఁడుకొనును. పరిపక్వమైన మనసుగల వారికొక చిన్నవార్త జెప్పినను జాలును. ముముక్షువులు సతకర్మలొన రించి సద్గురువు నాశ్రయించి వుపదేశమును పొంది కడతేరవలయును. ఆశ్రయించువారిని పెద్దలైనవారొకా నొక సమయమున అలక్ష్మిముచేసి కోపగించుదురు, వాటికన్నిటికిని యొర్చికొని దుర్మార్గమనకై కోపగిం చి కొట్టివత్సలకర్మ బిడ్డలు పరల యెట్లుచేరిబోవుదరో అట్లే వారినివద లక నాశ్రయించుచు వారివలన ఆత్మనందసుఖముననుభవించు మార్గోపాయమును సంగ్రహించవలయును.

లోకమున సుఖదుఃఖములు సహజములనియును, అమావాశ్య పౌర్ణమీ లవలె మారుచుండననియును దెలిసికొనవలయును. మానవజన్మము నెత్తి నవాడగ్నిటిని సాధించి తాయమానుస్వామి చెప్పినట్లు 'తుచ్చకర్ణిర్విట్టు తైందేరు-న్నానంద-విచ్చకర్ణిర్ వరువదెన్నాలో పరావరమే' దుఃఖము చేత కిన్నీరు విడుచుచు కష్టపడువారికి నీధ్యాసమువలన గలుగు ఆనందము చేత మైమరచి ఆనందభాష్యములు విడుచునట్టికాలమెల్లడు సిద్ధించునోయని తీవ్రాపేక్షగలుగవలయును. 'సత్యం సన్నిహితేమృత్యు' అనునుటనుదలచి దలచి భయమునుజెంది శరీర మస్థిరమైనదిగదాయని వైరాగ్యమునబూని కార్యసాధకముచేసికొనవలయునను మనోదామధ్యమును చెప్పికొనవల యును. వైరాగ్యమువలన అసాధ్యకార్యములన్నియును సాధ్యములగునను టకు మరియు 'ననేక దృష్టాంతములున్నవి. బాల్యమునుండి వైరాగ్య మునవలంబి చిన రామచంద్రుని మహిమవలన జయంతుడను కాకాసు రుని విషయమువత్సరము మహాస్త్రమైనది. సీతాకల్యాణసమయమున వహ శివధనస్సు తృగప్రాయమైనది. అరకాలిఘాటవలన రాయి అహల్యాస్వ రూపమును దాల్చినది. పాదుకలు రాజ్యమేలెను. సముద్రము సాధారణ ముగ దాటగలకాలువయైనది. వానరులు యుద్ధముచేయసమర్థులైరి. రావణాది రాక్షసవీరులు నరులచేతను వానరులచేతను హతమైరి. కావున మన స్సాన్నిధ్యమునువదలి, విషయాదులయందును మనస్సునేమాత్రమును బోని య్యోగ ముముక్షువు మొదట వైరాగ్యమనునిధినిగలిగి యుండవలయును.

శ్రీమ ౯, బ్రహ్మశ్రీ. చెంగుళూరు, పండిత, శ్రీనివాస భాగవతస్వామల
వారి జ్ఞానవాసిష్టోపన్యాస సంగ్రహము - వై రాగ్యప్రకరణానుబంధము.
శ్రీయుత, సి. యక. గావుగారు యిటుల వ్రాసి:-

(పదునారవ శ్లోచిక.)

. శ్రీమదాది శంకరాచార్యులవారు 'శ్లో॥ కామక్రోధశ్చ, లోభశ్చ
జేహేతిష్టంతి తస్మాదాః జ్ఞానరత్నాపహరేణ, తస్మాత్ జాగ్రతజాగ్రత॥'

అని శిష్యులున్నారు. అం గా సామాన్యమగు దొంగలు లోకులయొద్దలో
ప్రవేశించి ద్రవ్య వస్త్రాభరణాదులను యెట్లు అపహరించుకొని బోడురో
అట్లే కామము కోభము లోభము, కనుబొంగలు యీశరీరమను యింటి
యందు ప్రవేశించి జ్ఞానమును రత్నమును అపహరించుకొని బోదురు గాన
జాగ్రతగా నుండవలయును అని తాత్పర్యము.

కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్య
ము; అనునీయారును అపవద్ధర్మము లనబడును. ఇవి మాయా సంబంధమై
నవి మాయకలిగినవృత్తులు జ్ఞానము మరుగైపోవును. మాయా అపరించుకొని
యొప్పుతలపడును మనుబుద్ధుజ్ఞానము తనవద్దవున్నదనియెరుగడు. దాహము
గొనియున్నవాడు పాచిచే నావరించియున్న గుంటనుజూచి యది పాడు
గుంట యనుకొని నీటికై వెదకుచుండగా దెలిసినవాడు యాపాచిని యటు
తోసిబాపిన పిదప తేటనీటిని దెలిసికొనునట్లు 'పాశైగదోసి శుద్ధోదకము
నెత్తుఃట్టుల ముక్తినిగాంచవలయు' నని శెర్లలు చెప్పియున్నారు. ఉన్న
వస్తువులు లేనిదిగను లేనివస్తువులు వున్నట్టుగను మనస్సును భ్రమింపజేయు
నదియే మాయ యనబడును. ఆమాయనే అజ్ఞానమనియును చెప్పబడును.
'నానతోవిద్యతేభావో, నాభావోవిద్యతేనతః' యనుభగవద్గీత, చెండవ
అధ్యాయ, 16 శ్లోకమునందు శిష్యునిన్నట్లు 'అత్' అనగా సత్తైన (నశిం
పులేక శాశ్వతమైన) పరమాత్మకు అనిత్యత్వమును, 'అనత్' అనగా ఆస
త్తైన (నశింపుకలిగి శాశ్వతముకాని) శరీరమునకు నిత్యత్వమును లేనని
జెలియవలయును. మాయయనునదిలేనట్టి మిథ్యావస్తువుగాన అనిర్వచనియ్య
మైనది, అనగా, యిట్టిచు చెప్పదమునకుగూడనిది. 'యామాసామాయా' అన
గాయదిలేకనే వున్నట్టుగతోచునో అదియే మాయ. దానిని విచారణవలన
చక్కగ దెలిసికొనదగును. అట్లు దెలిసికొనినపిదప యామాయ యుండదు
తక్షణమే వీడిపోవును. ఇంటిలోపలదూరిన దొంగ తనను యింటివారు

కనుగొననంతట యెట్లుపారిపోవునో అట్లే మాయ యను 'అసౌవాదిశ్య బ్రహ్మః' యని 'బ్రహ్మస్వరూపమదయే మధ్యాహ్నాత్తు మహేశ్వరం । సాయంధ్యాయేత్స దావిష్టుర్ త్రిమూర్తిస్త్వి దివాకరిణి' యనియనునట్లు భగవత్స్వరూపుడై ప్రపంచమున కంతయును ప్రకాశమును గలుగజేయు సూర్యునిమేళము (మజ్జ) మూసికొనినపుడు యాప్రకాశమెట్లు కనబడడో అట్లేమాయ (అజ్ఞానము) యనునది మనస్సున ఆచరించియుండునంత వరకును జ్ఞానముగలిగి సంసారాది బంధములు తొలగించి ఆనందసుఖమును ఆనుభవించజాలము, దీనిని యెఱుగమిచే అజ్ఞానములోబడి మనస్సు దిగులు భయమును నెంచుచుండును. ఒక చిన్నపిల్లవానిని బెడరించుటకు వానియన్నయైన పెద్దపిల్లవాడు వాక పెద్దభూతపు బొమ్మతలకాయను తనతలకు దగిలించుకొని భయపడించిన, యాచిన్నపిల్లవాడు దానినిజూచి భూతమును భ్రమచే భయపడి యెప్పుడు, యాభూతపుబొమ్మ తలకాయను దీసివేసిన తనయన్నయగు సుఖమును జూచిన తత్కామే యాభ్రమయును భయమును దీరిపోయి తనయన్నయని తెలిసికొని వానిని జూచి ఆనందముగ నవ్వించుండును. ఈప్రకారము ప్రపంచమునందు దృశ్యమగు సమస్తమును మిథ్యయనియును భ్రమవలన కల్పించుకొనబడినదనియును, యదియేమాయగనియును మాయకుగఁగూఁపాడులు లేవనియును చెలిసికొని యామాయను తొలగించిన అన్నివిధములైన దుఃఖములును భయములును తోడనే తొలగిపోయి జ్ఞానోదయముగలిగి యానందసుఖముననుభవించవచ్చును. ఇటువంటి దృష్టాంతము లనేకములున్నవి. ఇప్పుడు సూక్ష్మముగా జెప్పబడినది. ఈవాసిష్టములోని వెనుకటి ప్రకరణముయందనేక పుషమానములను జెప్పవలసిన యవకాశమువచ్చును. అప్పుడింకను విశదముగా చెలిసికొనవచ్చును.

లోకమునందు మాయను, స్త్రీవాచకముగ వాడుకొందురు, యేలయనగా, ప్రజలయొక్క యుత్పత్తి (పుట్టుక) స్త్రీలింగములయందుండియే గాన సమస్తమునకును యుత్పత్తిస్థానమైన భూమిని సహితము స్త్రీవాచకముగనే వాడబడుచున్నది. అందునబట్టి ప్రపంచము (జగత్తు) యొక్క యుత్పత్తికి మాయయే కారణమగుటవలన యామాయను స్త్రీవాచకముగనే జెప్పవలయును. ద్వైతభావమును భేదాభేదములును యామాయాజనితములేయైయున్నవి. మహానుభావుడైన రామకృష్ణ పరమహంసగారు

అమెరికా దేశమునకు బోయియుండినపుడు ఆ దేశ స్థులతో నొకరు
 'Who is your God, whether master or mistress' మీదేవుడెవరు,
 స్త్రీయూ, పురుషుడా? యని యడిగినందుకు, రామకృష్ణ పరమహంస
 గారిట్లు బదులుజెప్పిరి. 'My God is neither master nor mistress
 but Mistery' మాదేవుడు పురుషునుగాదు స్త్రీయునుగాదు, అగోచర
 మూర్తియనిజెప్పిరి. ఇదిగాక శ్రీశంకరాచార్యులవారు భగవంతునియిట్లు,
 ఛాన్ద్యించియున్నారు. శ్లో॥ యస్యానర్ నాదిమధ్యమ్, సహితరచరణమ్,
 నామగోత్రం, నసూత్రం । నోవాతి నైవవర్ణా, నభవతి పురుషో, నా
 సపుంసం, నచస్త్రీ । నాకారం, నిర్వికారం, సహిజనిమరణం, నాస్తీ
 పుణ్యం, సపాపం నో తత్త్వం, తత్త్వక్షేకం, సహజసమరసం
 సద్గుణం, తంసమామి, అదిమఛ్ఛాయాతుపితమైనట్టియును, కరచరణాద్య
 వయవములు లేనట్టియును, కలగోత్రసూత్ర నామాదులు లేనట్టియును,
 స్త్రీత్వ, పురుషత్వ, సపుంసత్వములులేనట్టియును, ఆకారవికారములులే
 నట్టియును, జనన మరణాదులులేనట్టియును, పుణ్యపాపములు లేనట్టియు
 ను, సాత్వికేతిరతత్వములు లేనట్టియును, సహజసమరసమైనట్టి సద్గురు
 మూర్తికి నమస్కారముచేయుచున్నాననిరి.

నిద్రబోవునపుడు ఐశ్వర్యదులనుభవించి యానందించునటులను
 ఆపదలనుభవించి దుఃఖించునటులను స్వప్నములను గనుసమయమున
 యవి యన్నియును నిజముగనేదోచును, యానిద్రనుండిమేల్కొని సంతట
 యవికలలు (కల్లలు)అబద్ధములుఅని తోచునటుల, శ్లో॥ సంసారంస్వప్న
 తుల్లోహి, రాగద్వేషాది సంకులః । సకాలేసత్యవద్భూతి, ప్రబోధేతస
 త్తనద్భవేత్॥ యనునట్లు, సంసారభ్రాంతియనునదిస్వప్నమవంటిదియును
 రాగద్వేషాది సహితమై మాయయనునది యావరించి యుండునంతవరకు
 ను నిజమను భ్రమను గల్పించి పారమార్థికావస్థవచ్చి జ్ఞానముగలిగినపిద
 ప తొలగిపోవును.

'శ్లో॥ బ్రహ్మవిష్ణుశ్చరుద్రశ్చ సర్వావా భూతజాతయః । నాశశ్చ
 వలనుధావంతి సలిలానాః బాదవః॥' బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను త్రిమూర్తు
 లును శక్తియొక్కర పీఠముక్రిందప్రేతములై పడియున్నవారిని సముద్రము
 నెదురుగలిపియాసమద్రమునుయాశక్తిమింగుచున్నదని దేవిభాగవతమునందు
 నజెప్పియున్నది. ఆదేవి(శక్తి)యొక్కర పుత్రుత్తికిని మాయయే కారణము.

ప్రపంచవ్యవహారమున స్త్రీలనియును పురుషులనియును, మాయామయమై యున్నదిగాని, నిజముగ 'సర్వంవిష్ణుమయంబగత్' అను నట్లు జగత్తంతయును భగవత్స్వరూపమైయున్నది. శివుడు పురుషభావముగాన పితయనియును విష్ణువు శక్తి (ప్రకృతి)భావముగాన మాతయనియును చెప్పబడును. శ్లో॥ శాంతంతాంతం త్రివారం ప్రణవకసహితం యోభ్రవీశ్చప్రదోక్షే॥ మూడుపర్యాయములు, ఓహర యని స్మరించినవారికి త్రిలోకములును, రామయని వాకపర్యాయము స్మరించినవారికి రెండులోకములును లభించునని జెప్పియున్నది. శి వా నం భ ల మ రి య ను గ్రంథమునందు, శ్లో॥ బాణత్వంవృషభత్వచర్ధవపుషా, భార్యత్వమార్యపతే । ఘోణిత్వంసఖితామృదంగవహతా, చేత్యాదిరూపఃషణ్ఢౌ । త్వత్వాదేనయనార్పణం చక్రతవాక్, త్వద్దేహభారోహరిః । పూజ్యాత్పూజ్యతరస్స ఏవహీనచే, హీనాత్పదన్యోధికః॥యని శ్రీశంకరాచార్యులవారు జెప్పియున్నారు. అనగా విష్ణువు బాణత్వమును, వృషభవాహనత్వమును, సగముశరీరధారణముచే భార్యత్వమును, వరాహత్వమును, స్నేహత్వమును, మృదంగవాద్యధారణత్వమును, మొదలయిన రూపములనుధరించి, శివుని పాగారవిందములయందున దృష్టించి యాయన అర్ధశరీరమునందున్నందునబల్లిహ్వది దేవతలకందరకన్నను విష్ణువు శ్రేష్ఠముగ పూజించదగిన వాడాయనని జెప్పియున్నారు. ఇందువలన శివుడును విష్ణువును వాక పేయని తాత్పర్యము. త్రిమూర్తులకుపైగా శక్తినిజెప్పియున్నది. ఇట్లు వ్యవహారమున కనేకవిధములుగ జెప్పవలసియున్నది. గ్రురానౌదుల నాక్షేపించరాదు. వాక్లోకదాని యందొక్కొక విధమున జెప్పియుండును. వాటికి సమరసార్థమును సర్గురుమూర్తివలన దెలిసికొనదగును. విష్ణువు పరమాత్మయనియును జెప్పియున్నది. ఇది హెచ్చుతది హెచ్చు అని చెప్పరాదు. సర్వసమత్వభావము చక్కగ బోధపడుటకే వాకప్యథోక దానియందు యిదియే గొప్పగను మరియొకప్పుడు మరియొక దానియందు యిదియేగొప్పగను జెప్పియున్నారు. ఇందుకు దృష్టాంతముగ విష్ణువుయొక్కగొప్పతనమును గూర్చి, పశు, శిశు, వధు, రాక్షసులు, సాక్షియని జెప్పిరి. అనగా, గజేంద్రుడును, స్రుష్టానుడును, అహల్యయును, విభీషణుడును సాక్షిగ జెప్పియున్నారు. శిశ్రుయొక్కగొప్పతనమునుగూర్చి మారంగదేయులవారు మొదలయినవారు సాక్షిగ జెప్పియున్నారు. వ్యాసమహర్షి పదునెనిమిది పురాణముల

నవ్రాసిరి. అందున విష్ణుపురాణమును వ్రాయునత్రాదోక నామ గంగలోబు
 ఘటందరు స్నానముచేయుచుండగా హరిహరులలోయెవరుగోప్పయని వ్యా
 సులవారిని తక్కినయులులడ రదుగగా హరి (విష్ణు) గోప్పయని వ్యాసు
 లవారు హస్తమును పైకెత్తగా అట్లేత్రబడిన హస్తము అట్లే నిలచిపో
 యనట్లు జెప్పియున్నది. విష్ణుచేనాకు గోప్పయని స్థాఘించిరి, శ్రమహాభా
 రతమునందు 'స్థా' వాసు దేవంపరిత్యజ్య, 'మోహితామమమాయయా' |
 అశోహంస్వాత్మనోమాయా, జ్ఞాపయేత్ పూజయామితం | యనియున్న
 ట్లు భగవంతునివదిలి యితరమైనవాటిని స్మరియించువారు యెట్టివారవ
 గా, గంగలోనిలచియుండి దప్పి దీర్చుకొనుటకు వేరొకభావిని వెదకుచు
 చింతించువారివంటివారని తెలియవలయును. భగవద్గీత నాల్గవ అధ్యాయము,
 అరవశ్లోకమునందు, 'అగోపినన్నన్యయాత్సా, ధూతానామీశ్వ
 రోవసత్ | ప్రకృతింస్వామధిష్ఠాయా, సంభవామ్యత్కరూయయా |'
 యనగా నాకు జననమరణౌదులు లేకపోయినను, వివీలికాదిబ్రహ్మపరియం
 తమగు పాణిలయొక్క సృష్టిస్థితిలయములకు నేను కర్తవగుటవలన స్వకీయ
 మైన ప్రకృతిని (మాాయను) నేనేకల్పించుకొని నామాాయచేత వుట్టుచు
 న్నాను అని కృష్ణభగవానులు జెప్పియున్నారు.

వస్తువు హాకిటియేయైయున్నను మాాయాసంబంధమువలన వెవ్వేరు
 నామరూపములుగ పరిణమించుచున్నది. ఆమాాయ వదలిపోయిన యెడల
 శ్రీసదాశివబ్రహ్మముగారు జెప్పినటుల 'పరమహంసరూపేణ విహర్తా
 యని యిదివరలో గిరివ వుపన్యాసములో (గిరివ సంచిక, 2వ భాగ
 ము 3వ పుటలో) జెప్పియున్న శ్లోకార్థముప్రకారము భగవంతునికి నామ
 రూపాదులులేవని తెలియవలయును, 'విభూతిర్భూతిరైశ్వర్యం |' అను
 విభూతిమహాత్మ్యమునందు యిట్లుజెప్పియున్నది, విభూతిధారణముచేయ
 డములో మొదట జలమును చేర్చక విభూతినిమాత్రము శరీరమంతయును
 ధారణముచేసికొనవలయును, అదిపరబ్రహ్మముయొక్క సర్వవ్యాపకత్వము
 ను సూచించుచున్నది, విదవ జలముచేర్చి ముమ్మాడుచేయుటగా ధారణ
 ముజేసికొనవలయును, అని ప్రకృతి(మాాయ) సంబంధమువలన త్రిగుణా
 త్మకమైనదని సూచించుచున్నది, అని తెలియవలయును. ఇట్టిమాయాశక్తి
 ని జయించుట మిక్కిలి కష్టము.